

ILO GERÇEKTE NEDİR?

Aydınlık Dergisi, 30 Ocak 2005

Yıldırım Koç

7 Mayıs 2004 gün ve 5170 sayılı Yasayla Anayasanın 90. maddesine “usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır” cümlesinin eklenmesiyle birlikte ILO Sözleşmeleri yeniden önem kazandı. Avrupa Birliği’ni hoşnut etmek için Anayasaya eklenen bu hükmün ILO açısından olumlu sonuçlarından yararlanmamız gerekiyor. Ancak ILO konusunda bazı gerçekleri öğrenmek de gerekli.

ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) konusunda Türkçede yayımlanmış tüm kitaplarda, önce, ILO’nun 1919 yılında kurulması öncesinde uluslararası alanda çalışma mevzuatının geliştirilmesi konusundaki girişimler ele alınır. Daha sonra da ILO’nun Versay Antlaşması ile kuruluşu belirtildikten sonra, bu örgütün üçlü (işçi-işveren-hükümet temsilcilerinden oluşan) yapısı övülür. Günümüzde erişilebilen İngilizce kitaplarda da bu çizgi izlenir. Tarayabildiğim Türkçe ve İngilizce hiçbir kitapta, ILO Anayasasının 10 Ağustos 1920 tarihinde imzalanan Sevr Antlaşması’nın bir parçası olduğu gerçeğine değinildiğine rastlamadım. Gerçekten, **ILO Anayasası, Osmanlı’nın idam fermanı olan Sevr Antlaşması’nın da parçasıdır.**

ILO’ya ilişkin kitaplarda yeterince vurgulanmadığını gördüğüm diğer bir gerçek, ILO’nun gerçek kuruluş nedenidir. 1917 yılında Rusya’da Bolşevikler iktidara geldi. Arkasından, 1918 yılı Kasım ayında Almanya’da bir ayaklanma başladı. Arkasından, yine Almanya’da komünistlerin önderliğinde birkaç ayaklanma daha gerçekleşti. Macaristan’da sovyet kuruldu. 1919 yılının ilk aylarında, Komünist Enternasyonal oluşturuldu. Komünist Enternasyonal, bir dünya komünist partisiydi. Avrupa ülkelerindeki komünistler, Bolşevik Devrimi’nden aldıkları güçle ve şevkle, birçok bölgede faaliyetlerini yoğunlaştırdılar. Yıllar süren Birinci Dünya Savaşı’nın yol açtığı yoksullaşma ve kötü çalışma koşulları, kitlelerde komünistlerden yana eğilimleri güçlendiriyordu.

Sermayedar sınıf bu genel başkaldırı eğilimine birkaç biçimde cevap verdi. İngiltere, Almanya, Fransa ve İtalya gibi ülkelerde işçi sınıflarına verilen tavizlerle, uzlaşma sağlandı. Emperyalist ülkeler, Beyaz Ordu’nun yanı sıra, Sovyet Rusya’ya karşı savaşa giriştiler. Amaç, dizleri üzerine çökertilecek bir Sovyet Rusya’nın yönlendirici etkisinin sona erdirilmesiydi. Savaşın galibi emperyalist ülkeler, 1919 yılında Milletler Cemiyeti’ni (Cemiye-İ Akvam) kurdular (Bu örgüte Türkiye 1932, Sovyetler Birliği ise 1934 yılında üye oldu). Komünistlerin tehdidine karşı “barışı ve uyumu” “acilen” sağlamak amacıyla da Uluslararası Çalışma Örgütü oluşturuldu. 1921 yılında kurulan Sendikalar Kızıl Enternasyonal’inin (Profintern) tüzüğünde yer alan amaçlarından biri, Milletler Cemiyeti ve Uluslararası Çalışma Örgütü ile mücadele etmektir. ILO değerlendirilirken, bu gerçek gözlerden irak tutulmamalıdır.

ILO konusunda diğer önemli bir nokta, ILO’nun zaman içinde önemli değişimler yaşadığıdır. 1919 yılında ağırlıklı olarak sanayileşmiş (emperyalist) ülkelerin örgütü olan ILO, 1934-1940 döneminde Sovyetler Birliği’nin de üye olduğu bir kuruluştur. Ancak 1940-1954 döneminde Sovyetler Birliği, ILO’ya üye değildi. 87 ve 98 sayılı ILO Sözleşmeleri bu dönemde kabul edildi. Sovyetler Birliği 1954 yılında yeniden ILO’ya katıldı. 1960’lı yıllarda komünist partileri tarafından yönetilen ülkeler arasındaki bölünme ve önem kazanan ABD – Avrupa çelişkisi, ILO’yu etkiledi. ABD’nin 1977-1980 arasında ILO’dan ayrılmasının da çeşitli etkileri oldu. Diğer taraftan, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra bağımsızlığını kazanan birçok eski sömürge de ILO’ya katılınca, güç dengeleri değişti. 1946-1970 döneminde kapitalizmin altın çağında uygulanan ILO politikaları ile, 1970’li yıllardan itibaren izlenen politikalar da değişime uğradı. 1991 yılında Sovyetler Birliği ve bağlantılı ülkelerin yapısındaki büyük değişimin ardından,

ILO içindeki dengeler yine değişti. ILO konusu değerlendirilirken bu etmenler dikkate alınmalıdır.

ILO konusunda tartişılmayan diğer bir konu, ILO'nun yaptırımlarıdır. 1919-1946 döneminde ILO Anayasasına göre, onaylanmış ILO sözleşmelerini uygulamayan ülkelere karşı ekonomik yaptırımlar uygulanabiliyordu. 1946 yılındaki değerşiklikler sonrasında ekonomik yaptırımlar sona erdirildi. ILO, günümüzde, ihlalcı ülkeye yaptırım uygulayamıyor; ancak güçlü ülkeler, ILO'ya yaptırım uygulayabiliyor. Güçlü ülkelerin yaptırımı ise ILO aidatlarını ödememek. 2003 yılında ILO'nun toplam aidat geliri 384 milyon İsviçre Frankı olacaktı. Bu yıl, ABD'nin ILO'ya ödemesi gereken aidat tutarı 84,5 milyon İsviçre Frankıydı. ABD, Japonya, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya ve Kanada'nın ödemesi gereken toplam aidat miktarı, 268 milyon İsviçre Frankını buluyordu. Diğer bir deyişle, günümüzde, 7 emperyalist ülke ILO'nun gelirlerinin yüzde 70'ini karşılamaktadır ve eğer ILO istediklerini yapmazsa, ILO'ya karşı güçlü bir yaptırım gücüne sahiptir.

ILO Sözleşmelerini Anayasa'nın 90. maddesinin getirdiği olanak çerçevesinde kullanalım; ancak ILO'nun ne olduğunu ve gerçekte kimler tarafından yönetildiğini unutup, ILO'ya kurtarıcı gibi bakmayalım.